

Голові Разової спеціалізованої вченої ради PhD 10055
Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
доценту Сороколіт Н.С.

Відгук

офіційного опонента, доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Пангелової Наталії Євгенівни на дисертаційну роботу **Леуса Степана Олеговича** за темою – **«Використання засобів військово-історичної реконструкції на уроках фізичного виховання старшокласників»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура)

Актуальність дисертаційної роботи. У теперішній час, на тлі війни української армії і народу проти російського агресора, як ніколи актуальним є питання не тільки несення військової служби нашими воїнами, але і максимально можливого забезпечення виживання, безпеки, збереження фізичного здоров'я українських військовослужбовців. Згідно із Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу», такий обов'язок встановлений з метою підготовки громадян до захисту Вітчизни, військової служби. Особливе місце в такій підготовці посідають заклади загальної середньої освіти, в яких юнаки і дівчата вже з підліткового віку проходять початкову військову підготовку. Заклади повинні слугувати осередками ефективної військово-патріотичної роботи з учнями. Це основна ланка, через яку відбувається масовий процес підготовки допризовної молоді до військової служби.

Ця підготовка повинна розглядатися в тісній єдності з фізичної підготовки школярів, тому є підстави говорити про важливість комплексної військово-фізичної підготовки юнаків і дівчат. Отже, шкільне фізичне виховання, враховуючи всі реалії сьогодення, слід розглядати в контексті необхідності підготовки резерву для нашого війська – не лише під час війни, а й у найближчій післявоєнній перспективі. З огляду на це, загалом незадовільний

рівень фізичного стану юнацтва викликає занепокоєння і змушує замислитися над нагальною необхідністю впровадження в систему шкільного фізичного виховання низки заходів, які гарантували би якісне підвищення рівня загальної допризовної підготовки старшокласників.

Одним із напрямів вдосконалення допризовної підготовленості старших школярів в процесі фізичного виховання може бути використання елементів військово-історичної реконструкції. На нашу думку, це буде сприяти не тільки підвищенню рівня військово-фізичної підготовленості учнів, але і розвитку національної свідомості як елементу патріотичного виховання. Отже, інтеграція засобів військово-історичної реконструкції в освітній процес дозволить ефективно вирішувати питання підготовки військового резерву української армії, що і обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження Леуса Степана Олеговича.

Мета роботи – розробити та експериментально перевірити ефективність програми фізичного виховання старшокласників з елементами військово-історичної реконструкції для поліпшення їх фізичної підготовленості, функціонального стану, підвищення рівня мотивації до систематичних занять фізичною культурою, формування національно-патріотичних цінностей і практичних військово-прикладних навичок.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з темою НДР кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2017–2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК, протокол № 4 від 17.11.2016 р.).

Внесок здобувача полягав у розробленні програми фізичного виховання старшокласників із використанням засобів військово-історичної реконструкції. У дисертаційному дослідженні розв'язано актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає в підвищенні ефективності фізичного виховання, підтвердженні актуальності й соціальної значущості застосування

міжпредметних взаємозв'язків між уроками фізичної культури, історії України та захисту України у вигляді впровадження елементів військово-історичної реконструкції у зміст фізичного виховання учнів старших класів.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

- *уперше* обґрунтовано і розроблено зміст програми фізичного виховання старшокласників із застосуванням засобів військово-історичної реконструкції. Вона поєднує традиційні засоби фізичної підготовки (легку атлетику, гімнастику, плавання, двобої, стрільбу, верхову їзду) із засобами історичного відтворення, що стосуються чотирьох історичних періодів: Київської Русі (лицарі), Гетьманщини (козаки), УНР і ЗУНР (стрільці), УПА (повстанці);

- *уперше* обґрунтовано: потребу в зміні підходів до організації фізичного виховання учнів старших класів з урахуванням даних, які були отримані в процесі анкетування вчителів дисципліни «Захист України»; необхідність удосконалення змісту навчальних програм та їх матеріального забезпечення відповідно до викликів сучасної війни; важливість і своєчасність патріотичного виховання та формування національної свідомості школярів на прикладах історії в закладах загальної середньої освіти в сучасних реаліях;

- *підтверджено*, що ефективним засобом фізичного й патріотичного виховання учнів старших класів може бути програма з елементами систем військового вишколу (військово-історичної реконструкції), які є надзвичайно корисними в контексті підготовки молоді до викликів сучасної війни й майбутнього захисту України (поліпшення фізичного стану учнів, формування практичних навичок військово-бойових дій, використання зброї, формування мотивації учнів до регулярних занять фізичними вправами, підвищення рівня патріотизму школярів). Програму фізичного виховання з елементами військово-історичної реконструкції експериментально перевірено, доведено її ефективність;

- *набули подальшого розвитку* дані про показники фізичної підготовленості та розумової працездатності учнів старших класів і вплив на

них занять фізичною культурою.

У цьому зв'язку можна зазначити, що представлена робота містить нові наукові дані.

Практичне значення роботи досліджень полягає: в розробленні структури й змісту програми з використанням засобів військово-історичної реконструкції на уроках фізичної культури учнів старших класів; у впровадженні підходу, який передбачає поєднання трьох навчальних предметів — «Фізична культура», «Історія України» та «Захист України». Представлено засоби, які можна використовувати на заняттях із фізичної культури, частину з них експериментально перевірено. Оновлено підходи до використання військово-прикладних вправ.

Запропоновані структура та зміст програми фізичного виховання старшокласників із використанням засобів військово-історичної реконструкції дадуть змогу значно розширити арсенал методів і засобів у фізичному вихованні школярів, підсилити фізичну й моральну підготовку молоді до захисту України. Завдяки міждисциплінарним зв'язкам програма сприятиме кращому засвоєнню інформації з дисципліни «Історія України», а окремі її засоби можуть доповнити й урізноманітнити програму навчання «Захист України».

Результати досліджень упроваджено в навчальний процес ліцею № 80 Львівської міської ради під час викладання дисципліни «Фізична культура» для учнів 10 та 11 класів (акт упровадження від 30.05.2024 р., додаток Б). Результати досліджень апробовано і впроваджено в практику роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (акт упровадження від 12 лютого 2025 р., додаток В), а також впроваджено у практику закладів загальної середньої освіти, закладів професійної (професійно-технічної) освіти та закладів фахової передвищої освіти Львівської області (акт впровадження від 29 травня 2025р., додаток Г)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується тривалістю та кількістю експериментальних досліджень, використанням у роботі сучасних методів, які відповідають вимогам спортивної та наукової метрології, застосуванням адекватного завданням комплексу діагностичної апаратури.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу.

Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 223 сторінках друкованого тексту державною мовою (180 сторінок основного тексту). У структурі дисертаційної роботи виокремлено: анотацію двома мовами, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів і висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, 7 додатків. Цифровий матеріал дисертації ілюстровано 13 таблицями та 39 рисунками. Список використаних джерел складається зі 177 найменувань, з яких 27 іноземних

У *вступі* обґрунтовано актуальність роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, окреслено особистий внесок автора, наведено дані щодо апробації роботи та впровадження отриманих результатів у практику, зазначено кількість публікацій.

У *першому розділі дисертаційної роботи «Військово-прикладні вправи як засіб фізичного виховання старшокласників»* наведені дані аналізу літературних джерел щодо стану викладання предмету «Фізична культура» у старшій школі; визначено актуальні питання фізичного й військово-

патріотичного виховання старшокласників, зокрема – засобами військово-історичної реконструкції; представлені дані щодо військово-історичної реконструкції як важливого елементу військово-фізичного і патріотичного виховання учнів старшого шкільного віку.

У *другому розділі* **«Методи та організація дослідження»** представлено опис методів, які використовувалися під час проведення дослідження відповідно до його мети, завдань, об'єкту, предмету. Наведено також опис етапів організації та проведення дослідження.

У *третьому розділі* **«Можливості й передумови застосування засобів військово-історичної реконструкції у фізичному вихованні учнів старших класів»** наведені дані соціологічного дослідження, де представлені: соціально-демографічні дані вчителів, які приймали участь в опитуванні; їх ставлення до структурних змін в системі шкільної освіти в Україні, а також – оцінка змісту дисципліни «Захист України». Розкриті засоби і методи патріотичного виховання школярів у закладах загальної середньої освіти в Україні. Здійснений порівняльний аналіз систем військового вишколу, а також розкриті особливості застосування засобів військово-історичної реконструкції у фізичному і патріотичному вихованні учнів старших класів. Представлені дані щодо психо-фізичної підготовленості учнів старшого шкільного віку.

У *четвертому розділі* **«Програма фізичного виховання учнів старших класів із застосуванням засобів військово-історичної реконструкції»** обґрунтовано зміст програми фізичного виховання старшокласників із застосуванням засобів військово-історичної реконструкції та перевірено її ефективність. Авторська програма поєднувала традиційні засоби фізичної підготовки із засобами історичного відтворення, що містили використання холодної та вогнепальної зброї, фортифікаційних споруд, елементів техніки минулих війн, тактичних дій, уніформи та спорядження чотирьох історичних періодів.

Розроблену програму впроваджено в навчальний процес закладів загальної середньої освіти. Для з'ясування початкового й вихідного рівнів

розвитку фізичних якостей учасників експерименту було проведено педагогічне тестування фізичної підготовленості; для оцінювання рівня сформованості патріотичних цінностей автором проводилося педагогічне спостереження за навчальною діяльністю учнів на уроках та їхньою соціальною активністю в позаурочний час.

В умовах педагогічного експерименту автором були зафіксовані позитивні зміни у показниках фізичної підготовленості та функціонального стану школярів експериментальної групи під впливом запропонованої програми. Так, вірогідно ($p < 0,05-0,01$) поліпшилися показники загальної фізичної підготовленості, а саме: сили правої і лівої кистей; результатів стрибка на вказану довжину, нахилів вправо і вліво; суттєво зросли показники уваги ($p = 0,001$), що свідчить про ефективність програми фізичного виховання з використанням засобів військово-історичної реконструкції. Також відбулись позитивні зміни результатів хлопців і дівчат у військово-прикладних вправах (метання гранати на влучність у вертикальну ціль із положення стоячи з-за укриття ($p < 0,01-0,001$); метання гранати з коліна з-за укриття в горизонтальну ціль ($p < 0,01$); долання смуги укриттів ($p < 0,001$); перенесення пораненого й передавання його через вікно ($p < 0,001$); приймання пораненого через вікно та перенесення його ($p < 0,05$). У підсумку учні експериментальної групи (ЕГ) переважали учнів контрольної групи (КГ) за показниками військово-прикладної фізичної підготовленості ($p < 0,05$), що свідчить про ефективність авторської програми фізичної культури. В усіх компонентах патріотизму (інтелектуальному, мотиваційному, діяльнісному, морально-етичному й соціальному) в учасників ЕГ спостерігалось суттєве ($p < 0,01-0,001$) покращення показників у порівнянні з учням КГ.

У *п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження»* представлено підсумок результатів дисертаційного дослідження та їх порівняння з результатами наявних наукових досліджень. Подано три групи даних, одержаних під час проведення дисертаційного дослідження.

У висновках дисертації викладені основні результати роботи, кількісні та якісні показники здобутих результатів.

Повнота викладення матеріалів у роботах, які опубліковані автором.

Наукові результати дисертації висвітлено у 9 наукових публікаціях: 4 статті у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 3 – публікації апробаційного характеру та 2 – статті, які додатково відображають наукові результати дисертації. (додаток А).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації оприлюднено на XXVII, XXVIII Міжнародних наукових конференціях «Молода спортивна наука України» (Львів, 2023, 2024) і Міжнародній конференції в Чикаго (2022) (додаток Д), щорічних науково-практичних конференціях кафедри теорії та методики фізичного виховання Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (2021– 2025).

Загалом дисертаційна робота Леуса Степана Олеговича «Використання засобів військово-історичної реконструкції на уроках фізичного виховання старшокласників» викладена державною мовою із дотриманням наукового стилю, що відзначається адекватним застосуванням термінологічного апарату. Робота характеризується цілісністю, тематичною повнотою та розкриттям головної наукової ідеї автора. Представлені у роботі наукові та практичні положення логічні та достатньо обґрунтовані. Викладені ідеї та розробки, що належать співавторам чи іншим авторам, або критичний аналіз наукових поглядів інших дослідників мають посилання на відповідні джерела.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за потрібне звернути увагу на деякі зауваження, а саме:

1. На нашу думку, доцільно було б класифікувати методи дослідження за їх приналежністю, а саме: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, конкретизація та ін.); соціологічні (опитування, анкетування); педагогічні (спостереження, експерименти,

тестування); психологічні (психодіагностичні методики); математико-статистичні.

2. У розділі 2 «Методи та організація дослідження» автор не визначив, за допомогою яких тестів визначалися швидкісні здібності старшокласників. Крім того, не наведені критерії оцінки як фізичних здібностей для даної вікової групи, так і військово-прикладної фізичної підготовленості.
3. Третій розділ «Можливості і передумови застосування засобів військово-історичної реконструкції у фізичному вихованні учнів старших класів», на нашу думку перевантажений рисунками (37), що дещо ускладнює сприйняття тексту. Можливо, частину з них доцільно було б перенести у додатки.
4. Із тексту не зрозуміло, якою є довжина кола у біп-тесті, що застосовувався для оцінки витривалості. Чи достатньо надійним та інформативним є цей тест.

Вказані зауваження не знижують наукової цінності роботи та не заперечують отриманих наукових результатів, що у сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання, мають істотне значення для вдосконалення організаційно-методичних засад військово-фізичної підготовки учнів старших класів засобами військово-історичної реконструкції в процесі проведення уроків з фізичної культури в умовах закладів загальної середньої освіти.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Леус С.О. «Використання засобів військово-історичної реконструкції на уроках фізичного виховання старшокласників» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну і практичну цінність, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету

Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор (Леус Степан Олегович) заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура)

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного

виховання та спорту,

професор, завідувач кафедри

теорії та методики фізичного

виховання і спорту, Університет

Григорія Сковороди в Переяславі

Підпис: Наталія ПАНГЕЛОВА
Засвідчується:
Нач. ВК *А. М. Пам'ятець*